

[פרק 6]

רצח פוליטי

"אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה
הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע
אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של
מדינת ישראל. בדמוקרטיה יכולות
להיות מחלוקות, אך ההכרעה תהיה
בבחירות דמוקרטיות"

[יצחק רבין, 1995]

רצח פוליטי

פוליטית (הפגנות, שביתות, פנייה לאמצעי התקשורת) ובאמצעים לגיטימיים נוספים אחרים.

הדרך המרכזית לשנות מדיניות ממשלה שאותה מוביל העומד בראשה, היא השתתפות בבחירות שיאפשרו לבוחר לבטא את עמדתו בקלפי ולקוות שתבוא לידי ביטוי. בכל הדמוקרטיות המערביות מתקיימות בחירות במועדים קבועים. תוצאות הבחירות תקבענה לאן פניה של המדינה בנושאי חוץ, ביטחון, כלכלה וחברה. בחירות הן מכשיר יעיל להבטיח את אחריות הממשלה כלפי ציבור הבוחרים. הן מאפשרות לבוחרים להחליף את הממשלה אם פעילותה אינה מקובלת עליהם. חילופי שלטון תכופים, מחזוריים ונטולי אלימות הכרחיים לכל משטר דמוקרטי.

כל עוד בשלטון נמצא ראש ממשלה שנבחר בבחירות דמוקרטיות, ראש הממשלה הנבחר הוא ראש ממשלה לגיטימי, וכל עוד הוא אוהז בשלטון, הוא ראש הממשלה של כלל האזרחים. רצח של ראש ממשלה מהווה התכחשות לצורת השלטון הדמוקרטית. הרצח האידיאולוגי מהווה סכנה עבור הדמוקרטיה כולה, שכן באמצעותה הוא חותר תחת העיקרון של שלטון העם. בניגוד לרצח ממניעים פרטיים, לביצוע רצח פוליטי נדרשת במידה רבה אווירה ציבורית "אוהדת" ה"מכשירה" את הרצח. כך היה במקרה של רצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל, כפי שנכתב בגזר הדין נגד רוצחו, שחלקו מובא להלן.

רצח פוליטי הוא פעולת טרור הנובעת ממניעים אידיאולוגיים. לטרור צורות שונות ומגוונות. צורתו הרווחת והנוראה היא הריגת אזרחים חפים מפשע להשגת מטרות פוליטיות וציבוריות, אך רצח מנהיגים פוליטיים להשגת שינוי פוליטי הוא צורת טרור ותיקה הרבה יותר ודוגמאות רבות לה לאורך ההיסטוריה, למן תקופת המקרא. נדמה כי צורה זו של טרור זכתה לפופולריות מפני שבעיני הרוצח היא נראית הדרך היעילה ביותר לשינוי מהלך מדיניות שקבע המנהיג.¹

משטר דמוקרטי מתבסס על העיקרון של "שלטון העם", שלפיו העם הוא הריבון, הוא מקור הסמכות השלטונית, הוא הבוחר את נציגיו לשלטון. לפי עיקרון זה, המשטר הדמוקרטי נבחר ושולט בהסכמת "רוב העם", וגם אותו חלק של העם **שלא** בחר בממשלה, אמור לקבל את בחירתו מתוך כיבוד כללי הדמוקרטיה.

מותר למתנגדי הממשלה להביע את דעותיהם בגלוי ולהגן עליהן. גם אם דעות אלה אינן מקובלות על ראש הממשלה, על המפלגה השלטת ועל ציבור בוחריהם, יש להן זכות להיאמר ולהישמע. כאמור, חופש הביטוי הוא זכות יסוד, גם אם הדברים הנאמרים הם מרגיזים ובוטים. הזכות לבקר את השלטון היא זכות חשובה במשטר הדמוקרטי; בלעדיה השלטון עשוי לעשות ככל העולה על רוחו.

החלקים בציבור שהמדיניות של ראש הממשלה אינה לרוחם, יכולים לנסות לשנותה על ידי מעורבות והשתתפות בפעילות

מדינת ישראל נגד רוצחו של ראש הממשלה יצחק רבין

(תיק פלילי חמור מס' 498/95, בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (27.3.1996))

דברי השופט אדמונד א' לוי:

**"וגדול מאוד, מאוד הכאב!
היה איש – וראו: איננו עוד.
ושירת חייו באמצע נפסקה,
עוד שיר מזמור אחד היה-לו
והנה אבד המזמור לעד,
אבד לעד!"**

(אחרי מותי / חיים נחמן ביאליק)

"בחרנו לפתוח במילותיו של המשורר הלאומי כי יש בהן כדי להדגיש את העיקר במשפט זה – אובדנו של מנהיג, שנגרם בעטיו של מי ששם עצמו לשופט הארץ. בכדורים ששיגר לעבר קורבנו טרף את חייו של ראש הממשלה המנוח, ופצע את אחד ממאבטחיו (...).

כתב האיטום הנוכחי הוא מן החמורים שהוגשו לבית משפט בישראל. ההחלטה לרצוח את ראש הממשלה, שהתקבלה בשקול קר ובדעה צלולה, אינה עוד עבריינות 'רגילה' שגם בה אין להקל ראש, אלא כזו שהתבצעה, כך לפחות על פי גרסת הנאשם, על רקע פוליטי, שעד כה סברנו לתומנו שהיא נחלתם של אחרים ולא נחלתנו.

כל תיק העוסק באובדן חיי אדם, מותיר בלבו של השופט משקע וצלוקת עמוקים. כל תיק כזה מקצר את ימיו של הדיין. כך – בדרך כלל, ובמקרה זה על אחת כמה וכמה. גם ברגעים אלה כאשר אנו משמיעים את גזר הדין מלווה אותנו תחושה קשה, ולא נפריז אם נאמר שהלב דואב והעין דומעת.

אנו חשים צער עמוק על שהומת אדם, מנהיגם של מדינה ועם, שנשא בעולו של השירות הציבורי במשך עשרות שנים, תחילה כחייל ואחר כך כמדינאי. לאורך דרכו ארבו לו סכנות רבות, ומכולן הצליח לחמוק, עד אשר בהיותו בשיא פעילותו, השיגוהו כדורים שנורו מכיוון בלתי צפוי, לא זר ואויב, אלא של אחד מתוכנו.

גלי הזעזוע שפקדו אותנו פרצו גבולות וימים (...).

הלב דואב והעין דומעת, גם משום שאנו כעם ספגנו סטירה מצלצלת על לחי חשופה כשהתברר שהעבריינות הגיעה גם לחיינו הפוליטיים, כשממניעים לכאורה אידיאולוגיים, קופד פתיל חייו של אדם. והרי ההיסטוריה מלמדת שכל אידיאולוגיה המקדשת את הרצח כאמצעי, סופה שהרצח נהפך להיות כל האידיאולוגיה כולה.

ושבו ניצבת לפנינו הוכחה, שפיחות הערכים שבקרבתנו הפך לנגע, עד שגם חשיבותם של החיים וקדושתם, שהיו ערך נשגב וכזה שאינו שנוי במחלוקת, שוב אינם כתמול-שלוש (...).

כשעלו הרהורים בדבר האפשרות של התנקשות בחייו של מנהיג בישראל, ביטלנוה כבלתי סבירה, הואיל והאמנו לתומנו שבתחום זה אין אנו ככל העמים. ולפתע באה אשליה זו לקיצה, והתמונה של ראש הממשלה המנוח מתמוטט, לאחר שכדוריו של מתנקש השיגוהו, אינה משה מאז מנגד עינינו.

אותם כדורים פצעו אנושות אומה שלמה ומיליונים רבים (...).

הנאשם הניצב לפנינו ודומיו הם חלום הביעותים של כל שוחר דמוקרטיה, ולא חשוב כלל המחנה שאליו הוא משתייך.

(...) כל רצח הוא מעשה נתעב, אך זה הנדון בפנינו נתעב שבעתיים, הואיל ולא זו בלבד שהנאשם לא הביע חרטה או צער, אלא ביקש להראות כמי ששלם עם המעשה שביצע. מי שמקפד פתיל חייו של אחר בדם קר ובשלוות נפש שכזו, רק מעיד על עצמו לאילו תהומות של דלות ערכים הדרדר (...).

העובדה שצמחו בקרבנו גידולי פרא שכאלה, מחייבת לבדוק אילו חלקים במערכת החינוך בישראל כשלו, כשלא הצליחו להנחיל ולבסס את עקרונות הדמוקרטיה בקרב חלק מהדור הצעיר. מעשיו של הנאשם אינם רק כישלונו האישי, ולא עמו לבד אנו באים היום חשבון, אלא עם כל מי שבדרך ישירה או עקיפה, במפורש או מכללא, נתנו לו להבין שמותר לגדוע חיי אדם על מזבח ה"מולך" של אידיאולוגיה מסוימת.

(...) במשטר דמוקרטי מותר ולעתים אף רצוי לחלוק על השקפת השלטון ועל קו מדיני שאותו נקט. אך הכל צריכים לשנון, השכם וערב, שעם החפץ חיים אינו מחליף את הנהגתו בכדוריו של מתנקש והדרך האחת לעשות זאת היא – בחירות חופשיות ודמוקרטיות, או הצבעת אי אמון בכנסת.

כל עוד לא נפלה החלטה ברוח זו, הממשלה שנבחרה היא היחידה המונה על ענייני המדינה והכל סרים למרותה".

דברי השופט ד"ר עודד מודריק:

"מעבר לאסון האישי, מעבר לצער, הכאב ואפילו הזעם על הירצחו של אדם, מצביא ומדינאי רב עלילה, מצוי דבר נוסף שהוא מהותי ומייחד: שלוש יריות האקדח שנורו מאקדחו של הנאשם כונו אל יצחק רבין כמשל, כמי שמחזיק בידיו את שרביט ההנהגה של מדינת ישראל במתכונתה ובצלם משטרה הנוהג.

היריות הללו, כשם שנתכוונו לרוצחו נפש, הן גם כווננו כדי להמיט חורבן על המדינה כולה. מגמת פני הרוצח הייתה להשמיט את הבסיס מתחת לפני המשטר במדינת ישראל, לזרוע שטנה ושנאה ולגרום לפירוד לבבות".

במקום הרצח

במותו ציונה לנו
את השלום

מדברי יצחק רבין

"הרשו לי לומר, אני גם מתרגש. אני רוצה להודות לכל אחת ואחד מכם, שהתייצב כאן כנגד האלימות ובעד השלום.

הממשלה הזו, שיש לי הזכות לעמוד בראשה, יחד עם חברי שמעון פרס, החליטה לתת הזדמנות לשלום. שלום שיפתור את מרבית בעיות מדינת ישראל.

הייתי איש צבא עשרים ושבע שנים. נלחמתי כל עוד לא היה סיכוי לשלום. היום אני מאמין שיש סיכוי לשלום, סיכוי גדול. חייבים לנצל אותו למען העומדים פה, ולמען אלה שאינם עומדים פה. והם רבים בעם.

תמיד האמנתי כי מרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום. ואתם כאן, בהתייצבותכם בעצרת זו, מוכיחים זאת, יחד עם רבים אחרים שלא הגיעו לכאן, שהעם באמת רוצה בשלום ומתנגד לאלימות.

אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל. בדמוקרטיה יכולות להיות מחלוקות, אך ההכרעה תהיה בבחירות דמוקרטיות, כפי שהיה הדבר ב-1992, שם נתנו לנו את המנדט לעשות את מה שאנו עושים ולהמשיך בכך.

אני רוצה להודות מפה לנשיא מצרים, למלך ירדן, למלך מרוקו, שנציגיהם מופיעים כאן ומביעים את שותפותם אתנו בצעידה לשלום. אבל מעל לכול - עם ישראל, בשלוש השנים של קיום הממשלה הזו, הוכיח שניתן להגיע לשלום, שלום הנותן פתח לכלכלה ולחברה מתקדמת.

שלום הוא קודם כול בתפילות, אבל לא רק בתפילות. שלום שהוא שאיפת העם היהודי, שאיפה אמיתית. השלום כרוך בקשיים, גם במכאובים. אין דרך לישראל בלי מכאובים.

עדיפה דרך שלום מאשר דרך המלחמה. אומר לכם את זאת מי שהיה איש צבא ושר הביטחון, ורואה את כאבי המשפחות של חיילי צה"ל. למענם, למען בנינו ונכדינו, אני רוצה שהממשלה הזאת תמצא כל שמץ, כל אפשרות, לקדם ולהגיע לשלום כולל. עצרת זו חייבת לשדר לציבור הישראלי, לציבור היהודי בעולם, לרבים רבים בעולם הערבי ובעולם כולו, שעם ישראל רוצה בשלום, תומך בשלום, ועל כך תודה רבה לכם"

[הנאום האחרון, עצרת השלום, נובמבר 1995]

שיר לשלום

תנו לשמש לעלות
לבוקר להאיר
הזקה שבתפילות
אותנו לא תחזיר
אל תגידו יום יבוא
הביאו את היום
כי לא חלום הוא
ובכל הכיכרות
הריעו רק שלום

פזמון חוזר 3X פעמים

תנו לשמש לעלות
לבוקר להעיר
הזקה שבתפילות
אותנו לא תחזיר
מי אשר כבה נרו
ובעפר נטמן
בכי מר לא יעירו
לא יחזירו לבאן
איש אותנו לא ישיב
מבור תחתית אפל
כאן לא יועילו
לא שמחת הנצחון
ולא שירי הלל.

פזמון חוזר:

לכן רק שירו
שיר לשלום
אל תלחשו תפילה
מוטב תשירו שיר לשלום
בצעקה גדולה.

תנו לשמש לחזור
מבעד לפרחים
אל תביטו לאחור
הניחו להולכים
שאו עיניים לתקווה
לא דרך כוונות
שירו שיר לאהבה
ולא למלחמות
אל תגידו יום יבוא
הביאו את היום
כי לא חלום הוא
ובכל הכיכרות
הריעו רק שלום.

פז. חוזר:

4

ידידיה שטרן

"מטרתו של הרוצח לא הייתה האדם יצחק רבין אלא ראש ממשלת ישראל. מדובר ברצח פוליטי שנועד לשנות את מדיניותה של הרשות המבצעת ולמנוע את מימושו של הסכם אוסלו. היריות בכיכר מלכי ישראל (כשמה אז) ביקשו להחליף את הפתק שבאמצעותו בוחרים בהדק האקדח שבאמצעותו רוצחים. הפגיעה ביצחק רבין נועדה להשיג השתלטות אלימה על שוק הדעות וההכרעות הלאומי. ולכן הדם שנשפך בכיכר העיר היה לא רק דמו של 'האיש ההוא' אלא גם דמה של הדמוקרטיה. היריות כוונו נגד הממלכתיות עצמה"⁵

[2015]

5

בנימין נתניהו

"יהיו חילוקי הדעות בינינו אשר יהיו, ויכולה המחלוקת בינינו להיות חריפה כפי שתהיה, אסור שתהיה אלימות פוליטית בקרבנו. עלינו להבטיח לעצמנו לדבוק במסורת הדמוקרטית הרואה באלימות הפוליטית פגיעה בלתי נסבלת באושיות קיומנו"⁶

[1996]

6

אבי שגיא וידידיה שטרן

"האדם שנפל שדוד בכיכר העיר היה אמצעי: המטרה הסופית של הרוצח היתה הממלכתיות הישראלית. האקדח כוון אל רבין משום שהחזיק בכוח הסמלי והמעשי לפעול בנושאים מרכזיים ככלי של המדינה. במקום שוק רעיונות, מפלגות, קלפי וקואליציה הוצעו לנו אקדח וכוח קנאי עיוור ונחוש"⁷

[2011]

1

נגיב מחפוז

"רצח פוליטי אינו מועיל לשום דבר, אינו משרת שום מטרה. אני דוחה דרך זו של מאבק בלי הסתייגות. נתעבת היא בעיני, ואני מקווה שכך היא נראית בעיני הרוב מכריע של האנושות כיום, ברוב הארצות, בכל מקום. זו דרך השנאה והאכזריות, ההתרחקות מדיאלוג אנושי. זו הדרך הקוראת להכות, לירות באקדח ולתקוע סכין, להרוג ולרצוח והיא מוליכה את ההולכים בה אל נתיב הכליה והאבדון. זה רוע בהתגלמותו, רשע טהור"²

[1995]

2

ראובן ריבלין

"רבין לא נפל שדוד בגלל האיש שהיה (...) הרוצח ראה בו סמל לאומי ופגע בו מתוך רצון לערער את יכולת קבלת ההחלטות של ממשלת ישראל, של כנסת ישראל, של החברה הישראלית ושל הדמוקרטיה הישראלית (...). כשמתנקש נוטל את אקדחו מתוך מחשבה שלכדורי המוות שלו יש כוח להכריח עם שלם לצעוד בדרך שלו, זה סימן שאיבדנו את השפה המאפשרת לנו (...) לזעוק,

להתנגד ולשכנע"³.

[2015]

3

עזר ויצמן

"קולם של כדורי הרצח יהיה בזיכרונו של העם היהודי ושל מדינת ישראל ובספר דברי הימים שלנו לדורי דורות ולדיראון עולם. באותו לילה נרצח ראש הממשלה והמדינה כולה נפצעה קשה"⁴

[1998]

יצחק רבין

יצחק-המדינה פואמת, המדינה מתאבלת
יצחק-העם בוכה אותך מותך
העם בוכה על מותך.

יצחק-טוב מעולם שאתה את
טוב מאנשים שאתה מאיתנו כל-עמית-עמית
יצחק-אנשים טובים

יצחק-היה עם כל
תודה על כל
וסליחה על
אנחנו

יצחק-היית לנו
היית תקווה אצלנו
אנחנו

היית שכיח, נלחם,
היית שכיח, נלחם,

חבה
עם

דן, כתיב

שלום חבר

[מילים: יענקל'ה רוטבליט | לחן: שלום חנוך]

וכיכר העיר מוארת
רבבות כל אוהביך
נהרו אל העצרת
נאספו לראות פניך

עת נבוך סמוק כילד
את קולך בשיר נתת
הגורל נקש בדלת
ואתה כלל לא שמעת

שוב ושוב עובר בי רעד
מי יכול היה לדעת
מה נאמר ואין מילים פשוטות יותר
שלום חבר

בעודך טובל באושר
ובשיר שלום פוצח
שם בחושך לשעת כושר
כבר המתין המרצח

הכיכר כולה הומה ו...
לב אל לב נפתח כפרח
אקדחו טעון במוות
ועיניו קרות כקרח

ליל הסתיו יורד על נגב
ערבה בוכה מנגד
גם למעלה אין מילים פשוטות יותר

שוב ושוב עובר בי רעד...

רחובות שטופים בבכי
יום ולילה ושבוע
הדמעות זולגות על לחי
אור נרות רוטט מדוע

חוריין עולה השחר
נסוגים צללים של לילה
עוד מעט חמה זורחת
ונקום ללכת הלאה

ליל הסתיו יורד על נגב
ערבה בוכה מנגד
גם למעלה אין מילים פשוטות יותר

סמל מדינת ישראל

יום הזיכרון ה-20 לרצח ראש הממשלה יצחק רבין | י"ב בחשוון תשנ"ו, 4.11.1995 **يوم الذكرى ال-20 لاغتيال رئيس الحكومة اسحاق رابين**

כרזה לציין יום השנה ה-20 לרצח ראש הממשלה